

Atatürk'ün Manevi Çocukları

Atatürk'ün insanlığa beslediği sevgide, çocuklara olan derin şefkatinin özel bir yeri vardır. O, yüreği çocuk sevgisiyle dopdolu olan bir şefkat timsaliydi. Hasan Rıza Soyak Atatürk'teki çocuk sevgisini şöyle dile getirmektedir: *"Atatürk çocukları çok severdi. Onun dilinde çocuk 'sevgi' demektir. Sevdikleri hangi yaşta olursa olsun 'çocuk' diye seslenirdi. Kendisinin çocuğu olmamıştı. Bundan dolayı zaman zaman iç sızısı duymuş mudur bilmiyorum. Doğrusu buna hiç ihtimal vermiyorum. Çünkü bütün çocuklar onun öz çocukları gibiydi. O, bu yavrulara öylesine gönül vermiş, onlar da öylesine ona candan bağlanmışlardır. Dünyada böyle bir mutluluğa erişmiş kaç insan vardır? Böyle bir insanın yüreğinde öyle bir üzüntü nasıl yer tutabilir?... Bir gün yanına gittiğim zaman Ülkü'yü yine büyük Ata'nın kucağında bulmuştum, şakalaşıyorlardı. Çocuk katıla katıla gülerken onun altın sarısı saçlarını çekiyor, burnuna yapıştıra yapıştıra, ara sıra yumuk elleriyle yüzüne tokatlar indiriyordu. Bir aralık bana baktı. Gök mavisini gözleri sevgi ve neşeden ışıltıyordu. 'Çocuklar ne sevimli ne tatlı yaratıklar değil mi? En çok hoşuma giden hâlleri nedir, bilir misin? İki yüzlülük bilmemeleri, bütün istek ve duygularını içlerinden geldiği gibi açıklamalarıdır.' dedi."* Atatürk 1893 yılında daha 12 yaşında iken babasını kaybetmiş; hayatının ondan sonraki bölümünü "yetim" olarak sürdürmüştür. Bu nedenle çocukları çok seviyor, özellikle kimsesiz çocuklara sahip çıkıyor, onların eğitimine büyük önem veriyordu. Atatürk; İhsan, Ömer, Afife, Abdürrahim ve Zehra (Zühre)'yi Cumhuriyet'ten önce; Sabiha, Afet, Rukiye, Nebile, Ülkü ve Sığırtmaç Mustafa'yı Cumhuriyet'ten sonra manevi evlatları edinmiştir. Atatürk özellikle öğretmen Afetinan'ı bilimsel araştırmalara yönlendirmiş, onun bir bilim kadını olmasını sağlamış; gözü pek, cesur Sabiha'yı bir savaş pilotu olarak yetiştirmiş bu suretle Türk kızının, kadının cesaretini, her alanda yetenekli olduğunu kanıtlamak istemiştir. Atatürk, vefatından önce düzenlediği vasiyetnamesinde, bütün manevi çocuklarına İş Bankasındaki payının yıllık gelirinden her ay belirli miktarda para ödenmesini istemiştir. Buna göre Afetinan'a ayda 800, Sabiha Gökçen'e 600, Ülkü'ye 200, Rukiye ve Nebile'ye de 100'er lira ödenecekti. Ayrıca Sabiha Gökçen'e bir ev satın alınması için gereken para verilecekti.

Sabiha Gökçen

Sabiha Hanım, altı çocuklu bir ailenin son çocuğu olarak 1913 yılında Bursa'da doğdu. II. Abdülhamid tarafından Bursa'ya sürgün gönderilen Vilayet Başkâtibi Hafız Mustafa İzzet'in kızıdır. İlkokula gittiği yıllarda babasını ve annesini kaybetti ve kardeşlerinin yardımıyla öğrenimini sürdürdü. Atatürk, 1925 yılında çıktığı Bursa gezisinde Sabiha Gökçen'le tanıştı ve içinde bulunduğu güç yaşama şartlarını öğrenince de ağabeyi ile konuşarak onu evlat edindi. Ankara Çankaya İlkokulunu, daha sonra da Üsküdar Kız Kolejini bitiren Sabiha Hanım, Türk Hava Kurumu'nun Havacılık Okuluna girdi (1935). Burada geçirdiği başarılı öğrenim hayatından sonra, yüksek planörcülük kurslarına katılmak üzere Sovyetler Birliği'ne gönderildi. Dönüşte Eskişehir Hava Okuluna girdi, aynı zamanda 1. Tayyare Alayı'nda av ve bombardıman uçakları alanında uzmanlaştı. Sabiha Gökçen, 1937 Ege ve Trakya manevraları sırasında başarılı uçuşlar yaptı. Aynı yıl çıkan Şeyh Rıza İsyanı sırasında yapılan kara harekâtını, Dersim ve çevresindeki başarılı uçuşlarıyla kolaylaştıran Sabiha Gökçen, 1938'de yaptığı Balkan turuyla ününü Avrupa'ya yaydı. 1938'de Türkkuşu'nda başöğretmenliğe atandı ve 1955'te uçuculuktan ayrıldı. Türk Hava Kurumu Yönetim Kurulu üyesi oldu. İlk Türk kadın savaş pilotu olan Sabiha Gökçen 2001 yılında vefat etti.

Ülkü Doğançay

Ülkü'nün annesi Selanikli Vasfiye Hanım, Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım tarafından evlatlık olarak alınıp

büyütülmüştür. Zübeyde Hanım ile Selanik'ten İstanbul'a, oradan da Ankara'ya birlikte gelen Vasfiye Hanım, Zübeyde Hanım ölünce de Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atadan'ın yanında kalmıştır. İlk kocasından dul kalan Vasfiye, köşke gelerek Atatürk'e sığınmış; bir süre sonra da Orman Çiftliği'nde istasyon şefi olan Tahsin Çukuroğlu ile evlenmiştir. Aile 1932'de bir kız çocuğuna sahip olduğunda onu kırk günlük iken köşke getirmişler; Atatürk çocuğa "Ülkü" adını koymuş ve yanına almıştır. Son günlerine kadar yanından ayırmadığı küçük Ülkü artık onun için bir "yoldaş" olmuştu. Ülkü büyüdükçe Atatürk'ün ona olan sevgisi de büyümüş; onu yurt gezilerinde yanında götürmeye başlamıştır. Atatürk, Ülkü'nün özellikle yaşına göre olgun davranışlarından ve zekâsından çok etkilenmiştir. Atatürk öldüğünde Ülkü beş buçuk yaşlarındaydı.

Ayşe Afetinan

Atatürk, 11 Ekim 1925'te İzmir'e geldiğinde, birçok kurumun yanı sıra okulları da gezerek konuşmalar yaptı. Yine o günlerde İzmir ilkokullarından birinde bir toplantıda Afetinan ile karşılaştı. Selanik'in Doyran kazasında doğan Afetinan, bölgenin Yunanlıların eline geçmesinden sonra ailesi ile birlikte Türkiye'ye göçmüştü. Afetinan ilköğrenimini Eskişehir'in Mihaliççik ilçesinde, Ankara ve Biga'da tamamladıktan sonra, Bursa Kız Öğretmen Okulunu 1925 yılında bitirmiştir. İlk görevine 17 yaşındayken, babasının görevi gereği buldukları İzmir'de Reddi İlhak İlkokulunda başlamıştır. Atatürk, Afetinan'ın ailesinin Makedonya kolunu tanıdığından, kendisinin meslek ve durumu ile ilgilenir. Afetinan'ın isteği, öğrenimini sürdürmek ve yabancı dil öğrenmektir. Bunun yerine getirilmesi için Atatürk, Afetinan'ın babası ve annesi ile görüşerek, kendisini o yıl İsviçre'nin Lozan şehrine Fransızca öğrenmeye gönderir (1925-1927). Sonra, İstanbul'da Fransız Kız Lisesi (Notre Dame de Sion) nde bu öğrenimini sürdürür (1928-1929). Ortaöğretim tarih öğretmenliği sınavına girerek öğretmenlik belgesini alır ve Ankara Musiki Öğretmen Okuluna, Tarih ve Yurt Bilgisi öğretmeni olarak atanır (1929-1930). Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş çalışmalarında yer almış ve orada uzun yıllar Asbaşkanlık yapmıştır. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün de müdürlüğünü yapmıştır. Akademik çalışmalarına devam eden Afetinan, 1938'de lisans, 1939'da doktora çalışmalarını tamamlayarak 1942'de doçent ve 1950'de de profesörlüğe yükselir. Prof. Dr. A. Afetinan'ın Atatürk ve Türk tarihi ile ilgili birçok yayını bulunmaktadır. Afetinan Atatürk'ün pek çok konudaki düşüncelerini ve kişilik özelliklerini yansıtan hatıralarını bu eserlerle bizlere nakletmiştir. 8 Haziran 1985'te ölmüştür.

Nebile

Temmuz 1927'de İstanbul Çapa Öğretmen Okulundan üç kız öğrenci, Dolmabahçe Sarayı'na getirilmişti. Bunlardan Nebile, Atatürk'ün manevi kızı olarak kalmıştır. Daha sonra öğrenimi için Ankara'ya getirilen Nebile, evlenme çağı geldiğinde, o yılların Viyana Büyükelçiliği Başkâtibi Tahsin Bey'le evlendirilmiştir. Düğün 17 Ocak 1929'da Ankara Palas'ta, Atatürk ve diğer davetlilerin katılımıyla yapılmıştır. Atatürk'ün hastalandığı günlerde Nebile de hastalanmıştı. Yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak hayata gözlerini kapamıştır.

Rukiye Erkin

Atatürk, Rukiye'yi bir Konya gezisinde tanımıştı. O vakitlerde Rukiye hayatının en zor yıllarını yaşıyordu. Kimsesizdi. Atatürk, Rukiye'yi Ankara'ya getirerek bakımını ve okutulmasını sağlamış ve bir Jandarma Yüzbaşısı Hüsnü Erkin ile evlendirmiştir. Nikâhları Ankara Belediyesi'nde kıyılmış, zamanın İçişleri ve Dışişleri Bakanları da şahitlik etmişlerdir. Düğünleri İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda yapılmış, düğünde Atatürk ilk dansı Rukiye ile yapmıştır.

Zehra (Zühre)

Çankaya Köşkü'nün bahçesinde, yakında oturan çocukların öğrenimi için yapılan tek katlı, iki odalı bir ilkokula Sabiha ve Rukiye ile birlikte gittiğini bildiğimiz Zehra; Amasyalı Mehmet isimli bir kişinin çocuğu idi. Zehra, okuması için Londra'ya gönderilmişti. Fakat Zehra girdiği yatılı okulda uyum sağlayamamış ve gece gündüz ağlamaya koyulmuştu. Sonunda Türkiye'ye dönmesi uygun görüldü. 1936 kışında Londra'dan trenle Paris'e geçerken Amiens istasyonuna yaklaşıldığında hava almak için koridora çıkan Zehra pencereden sarkarken baş aşağı düşüp can verdi. Genç kızın cenazesi Paris'ten İstanbul'a getirilerek Maçka mezarlığında toprağa verildi. Olayı yerinde inceleyen elçilik görevlilerinden Firuz Kesim, Zehra'nın ölümü ile ilgili bilgileri Çankaya'ya gelerek Atatürk'e anlattığında o, "*Şimdi müteessir oldum. Çok zeki ve inatçı kızdı, severdim.*" diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir.

Abdürrahim Tunçak

Evlatlıklarından Abdürrahim, o zamanlar Van'dan aldığı kimsesiz bir çocuktur. İstanbul'a getirdiği sekiz yaşındaki Abdürrahim'i Beşiktaş Akaretler'de 78 numaralı evlerinde annesi Zübeyde Hanım'ın yanına bıraktı. Zaferden sonra da Ankara'ya getirerek, Salih Bozok'un oğlu Cemil ile beraber Çankaya Köşkü'ne yakın bir ilkokula yazdırdı. Daha sonra Sanayi Mektebine gönderilen Abdürrahim, Atatürk Latife Hanım'la evlenince İzmir'e Zübeyde Hanım'ın yanına gönderilmiş ve ayrıldıklarında tekrar Ankara'ya geri getirilmiştir. Mustafa Kemal, öğrenimine yurt dışında devam etmesini uygun gördüğü Abdürrahim'i 1929 yılında Berlin Teknik Üniversitesine göndermiş ve tüm giderlerini karşılamıştır. 1934 yılından sonra "Tunçak" soyadını alan Abdürrahim Bey Savarona Yayı'nın satın alınması görüşmelerinde tercümanlık yapmıştır. Tunçak'dan Mustafa Kemal ile ilgili anılarını anlatması istendiğinde: "*Kendimi bildiğimde annem olarak kabul ettiğim Zübeyde Hanım'ı, ablam Makbule Hanım'ı, bir de Paşa'mızı tanıdım. Benim ailem, bu aileydi. Ben kendimi bu ailenin çocuğu olarak kabul ettim ve hep böyle kaldım. Gerçek annemin ve babamın kim olduğunu asla öğrenemedim. Rivayete göre babam bir memurmuş. Tayin edildiği Diyarbakır'da annemi akrep sokmuş. Annem ölmüş. Babam beni İstanbul'a getirmiş ve hemen arkasından askere alınmış, cepheye gönderilmiş. Bir daha dönmemiş. Haberi de gelmemiş...*" diye bir açıklama yapmıştır.

Sığırtmaç Mustafa

Sığırtmaç Mustafa, Atatürk'ün Yalova'da tanıyıp himayesine alarak okuttuğu fakir çocuklardan birisidir. Mustafa'nın ailesi, Bulgaristan'dan gelerek Yalova'ya yerleşen bir göçmen aileydi. Mustafa 1929 yılı yaz aylarında sığır güttüğü bir sırada Atatürk'le tanıştı. Beslenmesi iyi olmadığı için hasta idi. Okuma isteği ile dolu olan bu çocuğu Atatürk önce Şişli'deki çocuk hastanesine gönderdi, tedavi ve bakımı ile ilgilendi. Sonra Beşiktaş'taki 19. İlkokula yazdırdı. Mustafa, Atatürk'ün himayesinde ortaokulu, askeri liseyi ve Harp Okulunu bitirerek subay oldu. Bir zamanların sığır çobanı Mustafa emekli olduktan sonra Yalova'ya yerleşti ve orada 15.01. 1987'de vefat etti.

Ali GÜLER

KAYNAKÇA

ATADAN, Makbule, **Ağabeyim Atatürk**, Der. Ş. Belli, Ankara 1959.

GÖKÇEN, Sabiha, **Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti**, Yay. O. Verel, İstanbul 1982.

GÜRKAN, T., **Atatürk'ün Uşağı İdim**, Anlatan: Cemal Granada, İstanbul 1973.

İNAN, Ayşe Afet, **Atatürk'ten Mektuplar**, Ankara 1981.

KESİM, F., “Osmanlı Cumhuriyeti’nin Varisi Zehra”, **Yakın Tarihimiz**, C I, S 13.

SÖNMEZ, C., **Atatürk’te Çocuk Sevgisi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2004.

TURAN, Şerafettin, **Mustafa Kemal Atatürk, Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik**, Ankara 2004.

05/08/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-manevi-cocuklari/?pdf=3778> adresinden erişilmiştir